MUSIQA DARSLARINI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KOMPYUTER TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI

Nazarov Abduvosid Norboyevich
Termiz shahridagi Prezident maktabida pedagog-tarbiyachi,
E-mail: abduvosidnazarov16@gmail.com

Received: 02.11.2025
Revised: 03.11.2025
Accepted: 04.11.2025

Kalit so‘zlar:
“Musiqa madaniyati” darslari, Estetik tarbiya, kompyuter texnologiyalari, kompyuter multemedia tizimi ko’rgazmali material, tovush va animatsiyalar, Musiqiy proigrivatellar, Karaoke kuylash dasturlari, Musiqiy konstruktorlar.

Ключевые слова:
уроки «Музыкальная культура», Эстетическое воспитание, компьютерные технологии, визуальный материал компьютерной мультимедийной системы, звук и анимация, Музыкальные проигрыватели, Караоке-певческие программы, Музыкальные конструкторы.

Keywords:
"Music culture" lessons, Aesthetic education, computer technologies, computer multimedia system visual material, sound and animations, Music players, Karaoke singing programs, Musical constructors

Annotatsiya. Maqolada umumta’lim maktablarida musiqa darslarini o’qitishning sifati va samaradorligini oshirish va ayniqsa natijadorlikka erishishda kompyuter texnalogiyalari va dasturlarining ahamiyatlari hamda ulardan dars jarayonida qay tarzda foydalanish haqida amaliy tavsiyalar berilgan.

Аннотация. В статье даны практические рекомендации по повышению качества и эффективности уроков музыки в общеобразовательных школах, а особенно о значении компьютерных технологий и программ в достижении результатов, а также способах их использования в ходе урока.

Abstract. The article gives practical recommendations on improving the quality and efficiency of music lessons in secondary schools, and especially on the importance of computer technologies and programs in achieving results, as well as how to use them in the course of the lesson.

Hozirgi davrda fan va madaniyatning eng so’ngi yutuqlari asosida kelajagimiz bo’lgan yosh avlodni hayotga tayyorlashning samarali shakl va uslublarini izlash nihoyatda zarurdir. Istiqlol sharofati bilan O’zbekiston respublikasida keyingi yillarda muhim ijtimoiy siyosiy o’zgarishlar ruy berdi. Xususan ta’lim to’g’risida qonun qabul qilinib, to’qqiz yillik umumiy o’rta ta’lim tizimi joriy etildi. Ta’limni demokratlashtirish, individuallashtirish, mintaqaviy xususiyatlarni hisobga olish tamoyillari asosida barcha o’quv fanlari, shu jumladan musiqa darslari bo’yicha ham

yangi o'qitish kontseptsiyasi ishlab chiqildi. Bu holatlar milliy musiqa ustivorligi nuqtai nazaridan qayta ishlab chiqilgan dasturlarda ham o'z aksini topdi.

Estetik tarbiya - hissiyotining shakllanishi va rivoji, go'zallikni tushunish va unga tashnalik, shuningdek shaxs tarbiyasining ajralmas qismi bo'lgan go'zallik qonunlari asosida yashash va yaratishga intilishdir. XXI asr musiqa pedagogikasining muhim yo'nalishlaridan biri – bu o'quvchilarni kompyuter – axborot texnologiyalari bilan tanishtirishdir. Ularni o'zlashtirish birinchidan: professional kompozitor va ijrochilar tayyorlashda: ikkinchidan: yordamchi o'quv materiali manbasi (ma'lumotnoma, tahrirlovchi, ta'lim beruvchi, ovoz ijro qiluvchi va h.k) sifatida muhim ahamiyatga egadir.

Kompyuterlarning paydo bo'lishi "Musiqa" "Tasviriy san'at" kabi badiiy estetik fanlar turkumini o'qitishda ham katta imkoniyatlar yaratadi. Hozirgi davrda zamonaviy kompyuter texnologiyalari ushbu fanlarni sifatli va samarali o'qitishda ancha oldingi o'rinlarda turadi. Xorijiy va MDH davlatlari maktablarida olib borilgan tajribalar shuni ko'rsatadiki, badiiy estetik fanlarni, shu jumladan "Musiqa" fanini o'qitishga ham kompyuter texnologiyalarini jalb qilishning imkoniyatlari juda katta bo'lib, u har xil metodikalar orasida keng istiqbolga egadir. Musiqa darslarida informatsion texnologiyalarni qo'llash, bolalar faolligi va dars samaradorligini oshiradi.

Zamonaviy ta'lim tizimi yangi kompyuter texnologiyalari sohasida jadallik bilan rivojlanib bormoqda. Har xil fanlar sohasini kompyuterlashtirish o'quvchilarning bilim olishlari uchun asosiy yo'nalishga aylandi. Aynan kompyuter tizimlari fan o'qituvchisiga, o'quvchilarda estetik tarbiya va ta'limni na faqat dars jarayoni, balki darsdan tashqari paytlarda ham olib borish imkonini yaratadi. Kompyuterlarning paydo bo'lishi "Musiqa", "Tasviriy san'at" kabi badiiy estetik fanlar turkumini o'qitishda katta imkoniyatlar yaratadi. Hozirgi davrda zamonaviy kompyuter texnologiyalari ushbu fanlarni sifatli va samarali o'qitishda ancha oldingi o'rinlarda turadi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, badiiy estetik turkum fanlarini, shu jumladan "Musiqa" fanini o'qitishga ham kompyuter texnologiyalarni jalb qilishning imkoniyatlari juda katta bo'lib, u har xil metodikalar orasida keng istiqbolga egadir.

Musiqa darslarida kompyuter texnologiyalarin qo'llash, bolalarni faollashtiradi, ularni ijodiy yaratuvchanlikka undaydi. Ushbu holatda o'qituvchi shaxsi, obro'si va bilimi o'quvchiga yetarli darajada kuchli ta'sir ko'rsatadi va ancha vaqtgacha saqlanadi. Kompyuter muhiti o'quvchilarning faollik chegarasini ancha kengaytiradi va kitobga nisbatan ancha intensiv suhbatdosh hisoblanadi. O'qituvchi mahorati, fidoiyligi, ma'naviy dunyosi, o'zi va bolalar atrofida go'zallik yaratishga intilishi, o'quvchining salohiyatini ochishi, estetik faoliyatda o'zini o'zi tushunishi uchun dastlabki pillapoya hisoblanadi. Shuhbasiz ushbu jarayonda o'qituvchi shaxsi asosiy yo'naltiruvchi hisoblanib, kompyuter esa o'quv jarayonda qo'yilgan vazifalarni hal qilishda elektron yordamchi vosita hisoblanadi. Shundan kelib chiqqan holda ushbu sharoitda o'qituvchi vazifasi ancha o'zgaradi, u ma'lumot manbasi bo'lishdan o'quvchilar o'quv - o'rganish faoliyatining tashkilotchisiga aylanadi.

“Musiqa” fanining xususiyati va uni o’qitish metodikasi o’quvchilarning dars jarayonda kompozitor, ijrochi, tinglovchilar sifatida qatnashishlarini nazarda tutadi. Maktab ta’lim tizimining komponenti asosi o’quvchilarining o’z ustida ijodiy ish olib borishi uchun qo’shimcha vaqt ajratishni nazarda tutmaydi. Bu muammoni yechishda informatika va musiqa integratsiyalashgan maxsus kurs yordam berishi mumkin. Lekin bu ittifoq bir muncha g’ayri – tabiiy bo’lib ko’rinsada musiqani maktab fani sifatida o’qitishda va musiqa orqali san’at bilan muloqot qilishda katta o’zgarishlarga olib kelishi va buning natijasida o’quvchilarda oliy darajada musiqiy va estetik qiziqishlar uyg’onishi mumkin. O’quvchilarning komp’yuter bilan ishlay olishlari, zamonaviy kompyuter texnologiyalaridan erkin foydalana olishlari shuhbasiz, ularda orzu – istaklar hosil bo’lishi, yangilik yaratishga intilishning shakllanishiga turtki bo’ladi. Zamonaviy intensiv metodikalar o’z ichiga interaktiv vazifalarni oluvchi komp’yuter texnologiyalari asosiga qurilgandir. Ular o’quvchilarga interaktiv muloqat qilish imkonini yaratadi, badiiy - estetik tomondan o’sishda media madaniyatining shakllanishiga yordam beradi. Aynan komp’yuterning interaktiv vazifalari informatikani badiiy - estetik fan sifatida qarashga imkon yaratadi. Multimedia vositalari esa o’quvchilarni oliy darajadagi san’at asarlari bilan tanishtirish vositasi bo’lib xizmat qiladi. Bularning barchasi esa ijodiy shaxsning shakllanishi, uning obrazli tafakkurlashi, eng asosiysi, ekologik ong va ma’naviy tomondan o’sishiga yordam beradi.

Kompyuter multemedia tizimi ko’rgazmali material, tovush va animatsiyadan foydalangan holda keng foydalanish imkonini yaratadi. Butun dars davomida o’quvchilarda darsga bo’lgan qiziqishni yuqori darajada saqlab turadi. Musiqa tasviriy san’at, informatika kabi maktab fanlarining bir-biriga integratsiyalashishini ta’minlaydi. Musiqa darslarida shaxsiy kompyuterlardan foydalanish va uni muntazam ravishda ta’lim muhitiga tadbiq qilib borish, shuhbasiz o’quvchilarga kuchli emotsional ta’sir ko’rsatadi, bu esa ayniqsa musiqa asarlarini idrok qilish jarayonida yaqqol ko’rinadi. Musiqa faniga doir muammolar tegishli pedagogik-psixologik adabiyotlarda keng yoritiladi. Estetika sohasi esa borliqni estetika qonuniyatlari orqali anglashni, uning diqqat markazida esa inson, inson bo’lganda ham sezuvchi, his qiluvchi inson turishini to’laqonli ochib beradi. Shuning uchun maktab, musiqa o’qituvchisi va ota – onalarning muhim vazifasi san’at turlarining barcha ta’sir vositalari kompleksi va yana shuningdek komp’yuter vositalari orqali o’quvchilarning estetik tarbiyasi va ta’limiga kuchli ta’sir ko’rsatishdir.

Hozirgi davrda insonning ma’naviyat cho’qqilariga erishishida o’quvchilarni barcha bosqichlarda yangi kompyuter texnologiyalari orqali tarbiyalash muhim yo’nalishlardan biridir. “Estetik tarbiya”tushunchasi shaxs estetik madaniyati shakllanishidagi ko’p bosqichli murakkab jarayonlarning ustivor tomonlaridan biri sifatida tushuniladi.

Bolalarni kuzata borib shu narsaga amin bo’lish mumkinki, ularga estetik tarbiya, shunchalik erta, ayniqsa yangi kompyuter texnologiyalari vositasida berib boshlansa, uning natijasi shunga muvofiq, ya’ni har tomonlama yetuk shaxsning

shakllanishiga shuncha ko’p yordam berar ekan. Estetik tomondan rivojlantirish o’z navbatida estetik tarbiya darajasini, estetik madaniyatning qanchalik o’zlashtirilganligi bilan belgilanadi.

Bu talablarni amalga oshirish uchun esa o’qituvchidan hech bo’lmaganda juda oddiy kompyuter dasturlarini o’zlashtirish talab qilinadi. Bu esa o’z – o’zidan o’qituvchining o’z ustida doimo ishlashini, o’rganish - izlanishini talab qiladi. Hozirgi davrda komp’yuterda musiqa bilan ish olib borish bo’yicha ko’pgina dasturlar mavjuddir. Ularni shartli ravishda quyidagi guruhlargabo’lish mumkin:

1.Musiqiy proigrivatellar;
2.Karaoke kuylash dasturlari;
3.Musiqiy konstruktorlar;
4.Musiqiy qomusnomalar;
5.Ta’lim beruvchi dasturlar;

Shuningdek nota muharir Sibelius-1, 2, 3, 4, dasturlarni ham ko‘rsatish mumkin. Agar siz musiqa darsida qo‘shiq o‘rgatayotgan bo‘lsangiz Vokal jam yoki Kar Maker dasturlaridan foydalanishingiz mumkin. Bu dasturlar bir tamoil, ya’ni, “minus”ni ijro qilish va ekranga qo‘shiq matnini chiqarishga asoslangandir. Musiqa o‘qituvchilari o‘zlarining bilimlarini oshirish yoki qo‘shimcha ma’lumotlar olish maqsadida rus tilidagi komp’yuter saytlari orqali “Krill va Mefodeyning ommaviy musiqa ensiklopediyasi” ni olishlarii mumkin. Unda deyarli barcha zamonaviy guruhlar, ijrochilar, musiqiy albomlar haqida ma’lumotlar berilgan. Musiqa madaniyati darslarida yana o‘sha saytlardan olingan “Musiqa durdonalari” dasturidan foydalanish mumkin. Unda barcha kompozitorlar hayoti va ijodi, musiqaning barcha yo‘nalishlari, klassik musiqalarning yaratilish tarixi, ularning sharhi, video va audio parchalari mavjuddir.

“Musiqa asboblari tarixi” va “Elektron pianino” bo‘limlari bir – birini to‘ldiradi. Nota matnlarini yaratish va tahrirlash uchun Final kabi dasturlar ham mavjud bo‘lib, ulardan musiqa yaratish, aranjirovkalash va musiqa asarlarini cholg‘ulashtirishda ham foydalanish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. N.Jumaniyozova “Musiqa darslarida komp’yuter texnologiyalarini qo’llash, pedagogik madaniyatni shakllantirish vositasidir” mavzusidagi BMI. Urganch 2010yil
2. Sharipova G. Musiqa o‘qitish metodikasi. TDPU, 2004 – yil.
3. Musiqa o‘qitish metodikasi va maktab repertuari. Fanning o‘quv – uslubiy majmuasi. – SamDU, 2011 – yil.
4. Mutaxasislik fanlarini o‘qitish metodikasi. – O‘quv – uslubiy majmua. SamDU, 2011 – yil.